**Олег Проців**

# Державне регулювання добування лисиці у Галичині кінця XIX – початку XX століття: адміністративно-правовий аспект

Державне регулювання добування дичини у Галичині бере свій початок з Литовських статутів. Зокрема, у XVI столітті відповідно до цих статутів за незаконно добуту дичину передбачався штраф: зубр — 12 рублів, лось — 6 рублів, ведмідь і олень — по 3 рублі, рись, дикий кабан — 1 рубль. Серед найбільш розповсюдженої дичини були зайці, козулі, лисиці, ведмеді [1].[1] Порівнюючи з іншими тогочасними законами, що врегульовували мисливство, Литовські закони були більш суворими щодо незаконного полювання на благородну дичину, але вовків та лисиць дозволялось добувати навіть на чужій землі, за умови, що мисливець не завдасть шкоди сільськогосподарським культурам [2].[2]

Із входом галицьких земель до Австро-Угорської імперії (1772) лисиця була віднесена разом з вовком, ведмедем та диким кабаном до розряду хижаків, яких дозволялось добувати у будь-якому місці. Більше того, за добування ведмедя та вовка передбачалась винагорода [3].[3] Встановлювались й нові нормативно-правові акти, що врегульовували питання полювання на території Австро-Угорщини та й Галичини, зокрема. Так, патентом цісаря від 13 квітня 1786 року параграфом 3 визначалось: «… дозволяється добувати у будь-який час,

---

1 Історія української культури/ під заг.ред. Івана Крип'якевича. – Київ: Либідь, 1994. – С.86-88.

2 Stężyński J. Prawo prywatne polskie. – Warszawa:Drukarnia banku polskiego, 1851. – S.251-252.

3 Słotwiński K.L. Katechizm poddanych galicyjskich o prawach i powinnościach ich względem Rządu, Dworu i samych siebie. – Kraków: zakłład nar. im. Ossolińskich, 1832. – S.132-135.

крім вольєрів, будь-яким способом кабанів, вовків, лисиць та іншу шкідливу дичину» [4].[4]

Наступним нормативно-правовим актом, що врегульовував питання мисливства та добування лисиці, зокрема, став перший Мисливський закон Галичини від 30 січня 1875 року. Пункт 1 цього закону визначав терміни полювання на різні види дичини, відповідно до яких на лисиць дозволялось полювати з 15 лютого по 31 серпня. Але примітка до цієї вимоги дозволяла допускати уповноважених до права полювання і добувати у будь-який час лисиць у випадках, якщо вони завдають шкоди свійським тваринам. Слід відмітити, що ця вимога щодо визначення часу полювання на лисицю була першою на території Польщі, так як у ті часи на польських землях, які знаходились під протекторатом Росії та Німеччини, таких вимог не було встановлено. Зокрема, відповідно до статті 17 Мисливського закону Царства Польського від 17 липня 1871р. визначалось, що на ведмедя, вовка, борсука, лисицю, дикого кота, рись, видру, куницю, ласку, орла, яструба і інших хижаків. дозволено полювати весь рік і добувати всіма засобами [5].[5] Тож закон від 30 січня 1875 року вперше почав у значній мірі охороняти лисицю.

Вже у наступному Мисливському законі Галичини від 5 березня 1897 року лисицю було зараховано до списку шкідників, і на неї дозволялось полювати у будь-який час. Відповідно до статті 47 цього закону власники земельних ділянок отримували право відстрілу у будь-який час таких хижаків, як лисиця, куниця,

[4] Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasparek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – T.1. – S. 369.

[5] Przepisy o polowaniu w guberniach Królestwa Poskiego z najwyszczego zezwolenia 17 lipca 1871 roku// Kalendarz myśliwski na rok 1904. – Warszawa: Druk P.Laskauera i S-ki, 1904. – S. 49-53.

тхір, ласка, вовки, рись, дикий кіт, кабан [6].[6] Однак через те, що влітку у лисиці хутро малопридатне для використання, її практично не добували. Але для того, щоб лисиці менше полювали на зайців, їх навіть підгодовували трупами загиблих коней[7].[7]

З розпадом Австро-Угорської імперії території Галичини входять у Другу Річ Посполиту, але до 1927 року мисливство на території Галицьких земель врегульовується законами Австро-Угорщини. Лише 3 грудня 1927 року Президент ІІ Речі Посполитої приймає розпорядження, щоб вирішити питання державного регулювання мисливства відповідно до польського законодавства. Основною відмінністю цього розпорядження від попередніх законів було те, що у ньому немає поділу на мисливські види дичини та шкідливі види дичини. Вся дичина, на яку дозволялось полювати, зараховувалась до мисливських видів дичини і мала визначені терміни полювання.

Всі види дичини були поділені на чотири категорій:

- до першої відносився зубр та бобер, яких було заборонено добувати;
- до другої – серни, самиці лося, оленя, козулі, молодняк, ведмедиці з малими, глухарі, фазани (дозволялось добувати лише за спеціальним дозволом Міністерства рільництва Польщі);
- лисиці, ведмеді, рисі, дикі коти, куниці, норки і кабани відносились до третьої групи (без терміну заборони полювання, але Міністр рільництва

[6] Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S. 2060.

[7] Łoboś S. Myśliwstwo polskie w obcej prasie łowieckiej// Łowiec. – 1910. - № 17. – S.204.

мав право його запровадити; на ці види дичини, на відміну від інших, дозволялось полювати і вночі); [8].[8]

- види дичини, що охоронялись найменше, відносились до четвертої категорії, а саме: вовки, куниці, тхори, горностаї, ласки, кролики, яструби, сороки і ворони (дозволялось знищувати кожному на своїй власній землі, але не далі ніж 100 метрів від забудівель). Крім того, відповідно до статті 41 цих тварин дозволялось не лише відстрілювати, але й відловлювати капканами, сильцями та іншими методами.

Як виявилось, зміна політичної ситуації поставила лисицю у виграшне становище. Законодавство Другої Речі Посполитої було у порівнянні з Австро-Угорською імперією м'якшим. Хоча й не був встановлений термін, коли заборонялось добувати лисицю, але й не дозволялось будь-кому її добувати. Так, у законопроекті професора Доманєвського було запропоновано визначити термін заборони на добування лисиці з 16 квітня по 30 вересня. Але законопроект так і не був прийнятий через початок Другої Світової війни [9].[9]

Існували особливості добування лисиці у міжвоєнний період й в інших країнах Європи. Зокрема, у Данії та Фінляндії полювання на лисицю, тхора та куницю дозволялось навіть без отримання мисливського білету і не було терміну заборони добування [10].[10]

Слід відзначити, що лисиця була віднесена у різні періоди до хижаків, які завдавали збитки мисливському господарству. Як свідчить практика полювань, мисливці не добували лисицю у будь-який період року з огляду на низьку якість її хутра у весняно-літній період. Наприклад, у правилах полювання Львівського мисливського товариства ім. Святого Губерта полювання на лисицю з укриття

---

[8] Kałuski W. Prawo Lowieckie Warszawa: Wydawnictwo związku pracowników administracji gminnej rz.p.,1928. – S. 1-81.

[9] Sander A. Legalna ochrona lisa / Alfred Sander // Łowiec. – 1939. - №1-2. – S.8-10.

[10] Szablowski W. O prawie łowieckim w Danji i Finlandji//Łowiec Polski – 1932. – № 2. – S.32.

не дозволялось. Крім того, мисливці за добуту дичину повинні були сплачувати кошти у бюджет товариства, зокрема, за лисицю – 0,50 злотого, тоді як за зайця – 0,2, а за добутого кабана – 1 злотий [11].[11] У 1878 році у Лисовицькому мисливському товаристві були прийняті правила, за якими мисливець, який добув лисицю, повинен був сплатити 2 злотих [12].[12]

Також існували свої особливості щодо набування права власності на дичину. Зокрема, у Станіславівському мисливському товаристві «Кнея», яке було утворено у 1901 році, заєць, лисиця, перната дичина залишалась у власності того мисливця, який стріляв у неї останнім, тоді як власником оленя, козулі та інших копитних ставав той, хто першим зробив смертельний постріл [13].[13]

У Снятинському мисливському товаристві, (організоване 3 січня 1870 року, статут затверджено рескриптом Галицького намісництва 9 квітня 1870 року L. 4575/70) за добування лисиці та борсука мисливець сплачував 1 злотий, кабана – 5 злотих, за добування зайця, куріпки, вальдшнепа – 10 грош, за перший промах – 10 грош, другий – 20 грош. Кошти йшли на премії мисливським охоронцям [14].[14]

Практично аналогічно це питання вирішувалось у Бориславсько-Дрогобицькому товаристві мисливців «Орел». На зборах 6 жовтня 1932 року було ухвалено рішення, що мисливці у фонд преміювання мисливських

[11] Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55.

[12] Kroniki myśliwskie towarzystwa Lisowickiego w ciągu lat dwudziestu czterych od jesieni 1871, do zimy 1895 wlącznie. – Lwów: Nakładem towarzystwa, 1895. – S. 281.

[13] Statut i regulamin towarzystwa łowieckiego „Knieja” w Stanisławowie: rok założenia 1901. – Stanislawów: drukarnia L. Gellera, 1932. – S.24.

[14] Statut regulamin i karta prawa polowania towarzystwa łowieckiego w Śniatynie. – Śniatyn, 1921. – 17 s.

охоронців повинні були сплачувати за кожну лисицю – 2 злотих, кабана – 5 злотих, козулю – 3 злотих [15].[15]

Добуваня лисиці висвітлювалось у мисливській пресі. Увага акцентувалась на тому, щоб при добуванні лисиці не застосовувати дріб великого розміру, так як він летить далеко і не вбиває, а тільки калічить дичину. Пропонувалось застосовувати менший дріб і стріляти на меншу відстань – до 60-80 кроків [16].[16]

Двояке ставлення до лисиці було й у мисливців Галичини кінця XIX століття. Якщо розглядати добування лисиці з економічної сторони, то її цінне хутро мало досить таки високу ціну, і з огляду на це тварину потрібно було охороняти. Наприклад, на ринку у Львові у 1899 році шкіра лисиці прирівнювалась до 10 кілограм м'яса дикого кабана, або трьох зайців [17].[17] З іншої сторони, лисиця є хижаком, який призводить до зменшення популяції зайця та козуль.

Слід відмітити, що в подальшому вартість шкіри лисиці лише підвищувалась стосовно до м'яса дичини. Так, у лютому 1932 року вартість 1 кг м'яса кабана становила 0,50 злотого, одна качка – 2 злотих, шкіра оленя – 5-8 злотих, кабана – 7-10 злотих, козулі – 1,50-2 злотих, а вартість шкіри лисиці становила 40 злотих, видри – 90-100 злотих, куниці – 72-80 злотих [18].[18]

Лобіюючи інтереси мисливців добувати лисиця, Галицьке мисливське товариство направляє у січні 1880 року пропозицію до Галицького Намісництва

---

[15] Regulamin dla członków Borysławsko-drohobyckiego towarzystwa myśliwskiego „Orzeł" w Borysławlu. – Borysław, 1932. – S.2.

[16] Mockus Z. Możliwości zastosowania humanitaryzmu w łowiectwie// Łowiec Polski – 1935. – № 15. – S.286-288.

[17] Pawlik S. Handel zwieryzuną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-6.

[18] Wiadomości handlowe // Łowiec. – 1932. - № 3. – S.40.

щодо добування лисиці у будь-який час [19].[19] В подальшому (1890) лисицю та куницю пропонували взагалі викреслити із списку мисливських видів тварин.[20]

Якщо проаналізувати сучасне державне регулювання добування лисиці, то слід відзначити, що час полювання на цю тварину є найтривалішим з поміж усіх тварин і становить чотири місяці – з жовтня по лютий включно (стаття 19).

Але, без сумніву, добування лисиці залишається одним із найскладніших питань, прописаних у сучасному законодавстві. Хоча й терміни полювання визначені у статті 19 ЗУ «Про мисливське господарство та полювання», все ж відповідно до статті 33 лисицю можна добувати мисливцям і не в мисливський сезон, але для цього потрібний відповідний дозвіл ДАЛР. Більше того, добувати лисицю мають право у будь-який період року уповноважені на те особи користувача мисливських угідь (єгері, мисливствознавці тощо). Стаття 17 визначає, що для проведення полювання на лисицю необхідно отримати відстрільну картку, хоча при проведенні ліцензійного полювання дозволяється і без відстрільної картки добути лисицю. Також лисиця залишається одним із чотирьох видів тварин, які дозволяється добувати за допомогою будь-якого виду набоїв (стаття 20).

Отже, на державне регулювання та його правозастосування добування лисиці впливають два чинники: вартість хутра лисиці та збитки, які завдає ця тварина мисливському господарству та домашнім видам тварин.

---

[19] Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926 / Seweryn Krogulski. – Lwów: Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – S.23.

[20] W sprawie ustawy łowieckiej //Łowiec. – 1890. - № 8. – S.121-123.

Проців О.Р. Державне регулювання добування лисиці у Галичині кінця XIX – початку XX століття: адміністративно-правовий аспект // «Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази України як основи сталого розвитку суспільства»: Міжнародна науково-практична конференція. м. Харків, 4-5 вересня 2015 р. – Х. : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2015. – С. 43-48.